

Молчанова Е. Ю., к.е.н., доцент,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ НОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПОРЯДКУ

Розвиток міжнародних економічних відносин між країнами, оснований на інтеграційному характері виробничих відносин, спеціалізації та кооперації виробництва, розвитку міжнародного поділу факторів виробництва та обміну його результатами на світовому ринку. Внаслідок такої взаємодії склалася сучасна конфігурація всесвітнього господарства, окремі частини якого різняться за рівнем ефективності економічного розвитку, господарської структури тощо.

Формування ефективної структури глобального рівня була запропонована в дослідженнях провідних науковців з політології, соціології та вчених-економістів. Вся різноманітність концептуальних трактувань зводиться до формування міжнародного нового економічного порядку і має два підходи: політологічного та соціологічного. В рамках першого підходу основна роль у регулюванні міжнародних відносин, створенні міжнародної системи, що базується на законності, належить правовим нормам, діяльності міжнародних інститутів та інтеграційним процесам. Яскравим втіленням цього підходу слід вважати модель, яку запропонував С.Хоффман: «ненадійного миру, або порядку, що порушується». Згідно з цією моделлю міжнародні відносини розглядаються як середовище, в якому є сили, що здатні гарантувати мінімум порядку. Такі сили формуються з держав, які об'єднуються на основі спільних інтересів, що ведуть до створення загальних правових норм. Прихильники цієї моделі (Дж.Локк) вважають, що війни є неминучими, тому міжнародний порядок завжди залишається ненадійним, постійно порушується.

Другий соціологічний підхід є більш широким та дає можливість уникнути ідеологізації аналізу, враховувати інтереси не тільки держав і політичних інститутів, але й інтереси соціальних груп і конкретних людей. Продовженням соціологічного підходу можна вважати дослідження Зб. Бжезинського, який запропонував створити «співтовариство розвинутих країн» під ідейним та політичним керівництвом США, обґрунтовувавши ідею «Рах

Americana» — однополярного світу і нав'язування світу свого бачення і сценарію політичного процесу.

На протигагу концепція одно полярності з'являється ідея багатополярності, суть якої полягає в тому, що полюсами багатополярного миру повинні стати наймогутніші держави. На думку Г.Киссинджера, «система міжнародних відносин ХХІ століття включатиме принаймні шість найважливіших держав — США, Європу, Китай, Японію, Росію і, ймовірно, Індію». Відомий американський політолог, автор концепції «зіткнення цивілізацій» С.Хантінгтон вважає, що в сучасних умовах «глобальна політика стала багатополярною, багаточивілізаційною».

Досліджуючи соціологічний підхід, а саме інтеграційну складову, американський вчений Дж.Най в якості подальшого розвитку багатополярності розглядає три економічні блоки: Європейський Союз, Північноамериканську зону вільної торгівлі (НАФТА) та зона Азіатсько-Тихоокеанської економічної співпраці (АТЕС). Наближення до цих інтеграційних незалежних утворень, на думку Ніколаєвої І.П. можливе лише через утворення високоінтегрованих ринків товарів, капіталів, робочої сили та зрощування їх відтворювальних процесів. Пахомов Ю. акцентує увагу на «розвитку форм інтеграції в умовах переважно глобальної орієнтації ТНК і формує основу для переходу інтернаціоналізації до «полісистемної» стадії. Тріада світової економіки (США, ЄС, Японія), у структурі якої перебувають країни із різним рівнем інтернаціоналізації, трансформується у системно взаємопов'язані національні економіки.» Крім посилення взаємозв'язку між країнами, Іноземцев В.Л. виділяє також як важливий фактор боротьбу за сфери капіталовкладення між трьома центрами — США, Західною Європою та Японією. А Бей О. доводить, що крім посилення позицій цих трьох блоків, «спостерігається боротьба між трьома центрами суперництва — США, Західною Європою та Японією. На думку Губського Б., посилення конкурентного потенціалу Північної Америки (НАФТА з реальними перспективами загальноамериканської інтеграції), Азіатсько-Тихоокеанського регіону (АТЕС), Європейського союзу призводить до структурних зрушень, які створюють нові імпульси і надають нової якості регіональній економічній інтеграції, яка виходить на континентальний рівень.

Основу альтернативу ідеям Зб. Бжезинського, С.Мендловиць та Р.Фольк 60-хрокх продовжили розвивати ідеї колективного

світового порядку у концепції «глобальної реформи». У рамках створеного ними проекту моделей світового порядку розроблялися моделі майбутнього.

Згодом моделі майбутнього світового порядку почали поєднуватися із розробкою конкретних політичних стратегій, що посилювало практичну спрямованість досліджень, які проводились у рамках концепцій «глобального гуманізму» (С.Мендловиць) та «справжнього миру та безпеки» (Й.Галтунг).

Значний внесок у розробку концепцій і моделей світового порядку внесли вчені Римського клубу, що був створений у 1968 році. В рамках їх досліджень обґрунтовано можливості та шляхи перебудови міжнародного економічного порядку, враховуючи існуючі тенденції, якісні та кількісні показники світової економіки, з метою визначити негативні явища і розробити методи їх подолання.

Отже, незважаючи на різні концептуальні підходи залишаються два основні напрямки: соціологічний та політологічний. В їх основі лежить суб'єктний характер розвитку нового економічного порядку (інтеграція або глобальний уряд) та полярність розвитку.

Література

1. Аннан К. Доклад Генерального секретаря о работе Организации Объединенных Наций. Генеральная Ассамблея. Официальные отчеты. 57-я сессия. Дополнение №1 // Электронный ресурс www.un.org/russian/document/sgreport/a-61-1/a-61-1.doc

2. Най Дж. Какой мировой порядок? // США: экономика, политика, идеология. — 1992. — №11. — С. 5-11

3. Неклесса А. И. Глобальный град: творение и разрушение // Глобальное сообщество: Картография постсовременного мира / Рук. проекта, сост. и отв. ред. А. И. Неклесса. — М.: Вост. лит., 2002.

4. Неклесса А. Управляемый хаос: движение к нестандартной системе мировых отношений // МЭ и МО. — 2002. — № 9. — С.75-85

5. Тема 18. Міжнародна політика і міжнародні політичні відносини // http://lib.mdpu.org.ua/e-book/politologiya/ebook/modul_2/tema18.htm

6. Шенелев М. А. Глобально-цивилизационные процессы и планетарное сознание // Цивилизационная структура современного мира / Под ред. Ю.Н. Пахомова, Ю. В. Павленко. — В 3 т. — Т. 1. Глобальные трансформации современности. — К.: Наукова думка, 2006. — 450 с.

7. Этциони А. От империи к сообществу: новый подход к международным отношениям / Пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева. — М.: Ладомир, 2004.